

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

MÜZİK ALETLERİ YAPIMI

KEMANDA TEMEL TEKNİKLER

Ankara, 2013

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. KEMAN VE YAYIN FİZİKSEL YAPISI	3
1.1. Keman ve Yayın Seçimi	5
1.2. Keman ve Yayın Bakımı ve Korunması	5
1.3. Keman Öğrencisinde Bulunması Gereken Başlıca Nitelikler	6
1.4. Keman Çalmada Duruş ve Tutuşlar	6
1.4.1. Duruş ve Denge	6
1.4.2. Keman Tutuş	9
1.4.3. Sol El ve Sol Kol Pozisyonu	10
1.4.4. Sağ El Pozisyonu (Yay Tutuş)	11
1.4.5. Sağ Kol	13
1.4.6. Keman Tutuşta Sağ Sol Kol İlişkisi	14
UYGULAMA FAALİYETİ	16
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	18
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	19
2. YAY SÜRÜŞLERİ	19
2.1. Tam Yay Kullanımı	19
2.2. Üst Yarı Kullanımı	20
2.3. Ortada Kullanım	20
2.4. Alt Yarı Kullanımı	21
2.5. Yay Sürüşlerinde Yön Değiştirme	21
2.6. Ses Üretme	22
2.6.1. Yayın Hızı	22
2.6.2. Yayın Teller Üzerindeki Basıncı	23
2.6.3. Yayın Tel Üzerindeki Yeri ve Ses Verme Noktası	23
2.6.4. Yayın Düzgün ve Doğru Sürüşü	24
UYGULAMA FAALİYETİ	25
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	27
MODÜL DEĞERLENDİRME	28
CEVAP ANAHTARLARI	29
KAYNAKÇA	30

AÇIKLAMALAR

ALAN	Müzik Aletleri Yapımı Alanı
DAL/MESLEK	Yaylı Enstrüman Yapımı
MODÜLÜN ADI	Kemanda Temel Teknikler
MODÜLÜN TANIMI	Kemanda temel teknikler ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	10. sınıf modüllerini başarmış olmak
YETERLİK	Kemanda temel teknikleri uygulamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Gerekli ortam ve donanım sağlandığında, kemani tekniğe uygun olarak çalabileceksiniz. Amaçlar 1. Keman çalmada duruş ve tutuş pozisyonlarını alabileceksiniz. 2. Yay sürüşlerini kullanarak ses üretimi yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam Akustik özellikli sınıf ortamı Donanım Müzik kitap ve katalogları, ses kayıt cihazları
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Ülkemizde sayıları her geçen gün artan mesleki müzik eğitim kurumlarıyla birlikte, keman çalanların / öğretmenlerin sayıları da artmaktadır. Bu müzik kurumlarında yapılan keman eğitimi, müzik eğitiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır ancak geçmişten günümüze kadar daha çok keman öğretimi, keman çalma üzerinde durulmuş; keman eğitiminin felsefi temelleri üzerine yeterince çalışılmamış ve bu konuda çok az sayıda Türkçe kaynak yayımlanmıştır.

"Başlangıç Keman Eğitimi" ile sınırlandırılan bu kitapçıkta, keman eğitim ve öğretimine ilişkin başlıca teknik, ilke, yöntem ve felsefeler basitten zora doğru belirli bir özel sıra takip edilerek verilmiştir. Bu nedenle özellikle keman çalmayı öğrenirken başlangıçta karşılaşılan güçlüklerin aşılması açısından bu modülün siz sevgili öğrencilerimize yararlı olacağını umuyoruz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda, uygun ortam ve donanım sağlandığında, keman çalmada duruş ve tutuş pozisyonlarını alabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Kemanın bölümlerini ve bu bölümlere verilen adları öğreniniz.
- Keman çalarken kaç çeşit duruş ve tutuş pozisyonu alındığını araştırınız.
- Keman ve yay seçerken nelere dikkat edildiğini araştırınız.

1. KEMAN VE YAYIN FİZİKSEL YAPISI

Keman yaylı çalgılar ailesinin en küçük üyesidir. XV. yüzyılın başından beri sesi ve yapısı ile kendisini kabul ettirmiş, günümüze kadar etkinliğini korumuştur.

Keman ve onun ayrılmaz bir parçası olan yay, belirli özellikleri olan bazı ağaçlardan yapılmaktadır. Keman, her biri ayrı perdede ses veren dört telli ve standartlaştırılmış bir çalgıdır. Keman gibi yayı da standartlaştırılmıştır.

Kemanın başlıca öğeleri; salyangoz, ağaç burgular, sap eşiği, sap, teller, tuşe, f delikleri, ses eşiği, fiksler, tel takacağı, kiriş eşiği, kiriş düğmesi, çenelik ve omuzluktur.

Kemanın dört teli vardır ve tellerin bir ucu gövdenin alt kısmında bulunan tel takacağına, diğer ucu ise sapın baş tarafındaki burgulara takılır. Tellerden üçü sargılı, biri sargısızdır. Sargısız olanı kemanın en ince telidir. Teller, sargıda kullanılan maddenin yapısına göre, bağırsak tel, çelik tel, alüminyum kaplama tel vb. çeşitlilik gösterir.

Kemanın ses düzeni ya da başka bir deyişle akordu, diya pazondan ya da aynı işlevi gören başka aygıttan alınan birim la sesi temel alınarak beşli aralığa göre yapılır. Beşli düzen adı verilen bu akort sistemine göre en incinden en kalınma doğru teller; mi teli, la teli, re teli ve sol teli şeklinde isimlendirilir.

Şekil:1.1

Yay, iki ucu arasında kıl gerilmiş bir çubuktur ve başlıca ögeleri; uç, kıl, çubuk, sarma, ökçe ve burgudur.

Uç, kılların tutturulduğu yay çubuğunun en ince ve en hafif bölgesidir. Yayın ucunda bulunan plastik bir maddeden 1 mm kalınlığındaki bir parça, yay başlığına yapıştırılmıştır. Bu parça; yay başlığının çatlamasını önler, yayın estetik görünüşünü ve yaya takılan kılların düzgünlüğünü sağlar.

Kıl, atkuyruğundan yapılan "doğal yay kılı" ve plastik maddelerden yapılan "yapma yay kılı" olmak üzere ikiye ayrılır. Kullanım süresi ve net ses verme özelliğinden dolayı, doğal yay kılları daha çok tercih edilirler. Sürtünme sonucunda zamanla kıl miktarı azaldığından parlak ses elde etmek güçleşir. Bu yüzden kıl miktarı göz önünde bulundurulmalıdır.

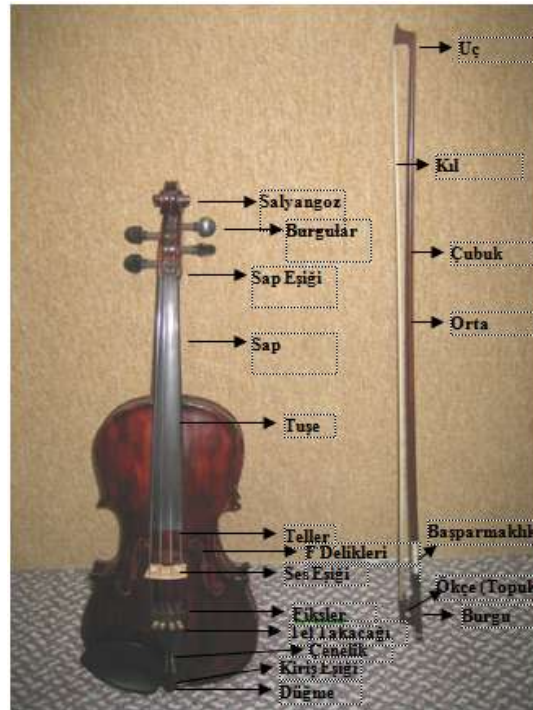
Çubuk, çok özel ağaçlardan yapılır ve dipten uca doğru giderek inceler. Orta bölgesindeki eğim, yaya bir esneklik kazandırır.

Sarma, işaret parmağının ileri-geri kaymaması için yay çubuğunun dip bölgesinde yer alan madeni kısımdır.

Ökçe, yayın alt kısmında duran ve küm bağlandığı takoz şeklindeki parçadır.

Burgu, yay kıllarının gerginliğini ve gevşekliğini sağlayan vidadır.

Bunların dışında, yayın bir parçası olmamakla birlikte, kılların tellere kolaylıkla sürtünmesini sağlamak amacıyla reçine kullanılır.

Resim 1.1: Kemanın Bölümleri

1.1. Keman ve Yayın Seçimi

Keman öğrencisinin bedensel yapısı, keman ve yayın yapısı ve bu yapılar arasındaki uyum başlangıç keman eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle keman öğrenmeye; rastlantı sonucu ele geçen herhangi bir keman ve yay ile değil, belli ölçütlere göre seçilen bir keman ve yay ile başlanmalıdır. Başka bir deyişle, öğrenciye verilecek uygun olmayan büyüklükteki keman ve yay, sağ ve sol elde sertlik yaratacağından kemanın büyüklüğü ve yayın uzunluğu ile öğrencinin kol-el uzunluğu arasında bir uyum olmalıdır. Keman çalmaya küçük yaşlarda başlayan çocuklara çeyrek keman ve yay verilmelidir. Daha sonraki yaşlarda ise keman eğitimi; öğrenenin bedensel gelişimine göre sırasıyla yarım, üç çeyrek ve tam keman/yay ile sürdürülmelidir.

Seçilecek kemanda; sapın çalıcının el yapısına uygun bir kalınlıkta ve genişlikte, tellerin tuşeden olağan yükseklikte ve parmak uçlarını acıtmayacak bir sertlik ve gerginlikte, tuşenin düzgün, eğişin dik, eşikteki tel yuvalarının eşit aralıkta ve fikslerin kolay çevrilebilir, çenelik ve omuzluğun öğrencinin boyun yapısına ve uzunluğuna uygun olmasına dikkat edilmelidir.

Yay seçiminde ise yayın ağırlığına, kıl miktarına, eğimine ve burgusuna dikkat edilmelidir.

1.2. Keman ve Yayın Bakımı ve Korunması

Keman ve yayın doğru, temiz, verimli, etkili ve sürekli kullanılabilmesi, onların bakım ve korunmasıyla sıkı sıkıya ilişkilidir. Her çalgı gibi keman ve yay da havadan, ısıdan, nemden, güneşten, tozdan, kirden vb. etkilenir. Bu etkilenişin yön ve derecesi onların yapısına, onları kullanana, yer ve zamana göre farklılık gösterir.

Keman ve yayın iyi bir biçimde korunabilmesi için her şeyden önce bir kutuya gereksinim vardır. Keman ve yay, havası ılık ve olağan nemlilikteki bir odada; soğuk ve sıcak cisimlerden, güneşten ve tozdan uzakça bir yerde bulundurulmalıdır. Ani hava değişikliklerinde ve nemli ortamlarda bir bezle sarılmalıdır. Her çalışmadan sonra kemanın gövdesinde, tuşesinde, tellerinde, sapında, çenelikte ve yayında oluşan toz, kir ve terler yumuşak ve kuru bir bezle silinmelidir.

Yayın esnekliğini korumak için çalışmalardan sonra kılları gevşetilmelidir. Ayrıca kemandan temiz ses elde etmek için ellerin kıllara dokunmamasına dikkat edilmelidir.

Keman öğretimi sırasında onun bakımı ve korunması da öğretilmeli, öğrenilen bilgi ve beceriler sürekli uygulanmalı ve alışkanlık hâline getirilmelidir.

Keman çalmaya başlamadan önce ellerin temiz ve tırnakların kısa, akordun düzenli ve çalışmaya hazır olmasına dikkat edilmelidir.

1.3. Keman Öğrencisinde Bulunması Gereken Başlıca Nitelikler

Keman çalacak kişide bazı temel niteliklerin bulunması gereklidir. Bu nitelikler başlıca müziksel, fiziksel ve ruhsal nitelikler olarak sıralanabilir. Müziksel nitelikler: işitme yeteneği, ritm duygusu, müzikalite ve yaratıcılık; fiziksel nitelikler: sağlam bir bedensel yapı, duyu organlıklarında tam duyarlılık ve uyumluluk, el ve parmak yapısı ile iki kol arasındaki eşgüdüm ve refleksler; ruhsal nitelikler ise: zekâ, dikkat, müziksel bellek, algılama, sabırlı olma ve keman çalmaya isteklilik olarak özetlenebilir.

Bunların yanı sıra öğrenci, keman çalmaya hazır bulunmalı, buna ihtiyaç ve istek duymalıdır. Burada keman çalmaya hazır bulunmak, öğrenmeye hazır bulunuşlukla eş anlamlı tutulmuştur. Öğrenmeye hazır bulunuşluk, yeni bir konunun öğrenilmesi için gerekli olan tüm yetenek ve ön bilgilere sahip olunması anlamına gelir. Yeterince motive olmamış bir öğrenci, öğrenmeye hazır hâle gelmemiş demektir. Öğrenciler genellikle ilgi duydukları şeyler ile ihtiyaçlarını karşılayacak olan konuları daha çabuk öğrenirler.

1.4. Keman Çalmada Duruş ve Tutuşlar

Duruş ve tutuşlar keman çalmanın temelini oluşturur. Doğru, temiz ve etkili keman çalmanın temelinde gelişigüzel duruş ve tutuşlar değil, tam tersine belli ilke, kural ve ölçütlere uygun duruş ve tutuşlar yatar. Keman çalmaya ilişkin temel becerilerin gecikmeden kazanılabilmesi, sürekli geliştirilebilmesi ve etkin olarak kullanılabilmesi, ancak bunların temellendirilebileceği duruşlar ve tutuşlarla mümkündür. "Keman çalmada duruşlar ve tutuşlar" denildiğinde akla ilk gelenler şunlardır: Vücudun duruşu, yay tutuş, keman tutuş, sol elin keman sapında-parmakların tuşe üzerinde duruşu, yayın tel üzerinde duruşu, nota sehпасı önünde duruş

1.4.1. Duruş ve Denge

Sağlıklı bir tekniğin temeli olan fiziki serbestlik pek kolay kazanılan bir yetenek değildir. İnsanoğlu vücuduna hiçbir zaman gereken değeri vermemiştir. Vücudunu olduğu gibi kabul etmiş, onun gerçek varlığının farkına varmamıştır, başka bir deyişle insanoğlunun vücudunu fark etme duygusu gelişmemiştir. "Fark etme duygusu" terimiyle tanımlanan duygu; insanın bedenini duyumsaması, öz benliğinin bilincine varmasıdır. Bedenin daha fazla bilincinde olmaktan söz etmek tek başına yeterli bir anlatım değildir çünkü bu ifadeden çıkarılacak anlam vücudun dıştan algılanmasıdır. Oysa burada vurgulanmak istenen vücudun içten hissedilmesidir. Bu konudaki zorluk, bireyin kendini dış dünya ile özdeşleştirmesi nedeniyle, iç dünyasına karşı duyarlılığını zamanla köreltmış olmasıdır. İnsan kendinden haberdardır ancak bunun bilincinde değildir. Bu noktada varılmak istenen hedef; insanın varoluşunu bilinçli olarak algılaması, bir makine gibi kullandığı vücudunu bilinçli olarak kullanması olacaktır. İnsanlar bir acı, bir sancı çekmediği zamanlarda bedenlerine karşı kör ve sağır olurlar demek çok yanlış değildir. Bu duyarsızlık nedeniyledir ki insanların kasları ve eklemleri basınçla dolar ve hareketlerindeki doğal serbestliğe engel olur.

Fark etme duygusu, vücut kontrolünün temelidir ve keman eğitiminin ilk aşaması olarak kabul edilmelidir. Bu duygu, sadece kola uygulanacak bir öğreti değildir. Kol için birincil önemdedir fakat sadece ve sadece kol için değildir. Çünkü çalma faaliyeti sırasında, vücudun tüm parçaları birbirleri ile çok yakın ilişkidir. Herhangi bir noktada oluşan kilitlenme, diğer bölgeleri de kolayca etkiler. Bu kilitlenme ya da bloke olma durumunu ortadan kaldırmak için havanın hafifliği, vücudun her kasında ve eklemünde hissedilmelidir. Vücuttaki baskı ve dengenin, birbirleri ile oynadıkları ince oyunun, duruş ve denge üzerindeki etkisi çok önemlidir.

Keman, genellikle ayakta ya da oturarak çalınır. İster ayakta, isterse oturarak çalınır, beden; doğal, dengeli ve rahat olmalıdır. Böyle bir bedensel duruş, ona dayalı diğer duruşlarda yay ve keman tutuşlara elverişli bir temel oluşturur. Oturarak keman çalma pozisyonunda, ayaklar yanlara doğru açılır. Gövdenin ağırlığı kalçaya, bacakların ağırlığı da ayaklara dengeli olarak aktarılır. Gövde, doğal ya da olağan diklikte olmalıdır. Oturarak keman çalmada vücudun alt yarısının hareketsiz kalması dengeyi sınırlayıcı bir unsurdur. Kişi çoğu zaman ayağa kalkarak enerjisini kullanmak ve boşaltmak ihtiyacını duyar fakat rahat duruş pozisyonlarında bile denge sorunu dikkat gerektiren bir durumdur.

Şekil: 1.2 Ayak aralığı

Sağ ayağın dışa yaptığı açının fazla oluşu, bacakta basınca neden olur. Kısaca; ayakların istenmeyen şekilde ve yanlış duruşları, her zaman sorunlara neden olur. Oturma durumunda sağ ayak, sağ elin hareketlerini engellemeyecek biçimde durmalıdır.

Ayakta duruş biçiminde ayaklar, bir ayak boyu aralık ile hafifçe dışa dönük durmalıdır. Bedenin ağırlığı iki ayak üzerine eşit dağılmak ve beden doğal bir diklikte olmalıdır. Bu bilgiler ışığında her çalıcı en rahat pozisyonu kendi denemeleriyle bulabilir. Ayaklar da denge sağlanmazsa vücudun üst kısımda denge sağlamak mümkün değildir.

Resim 1.2: Denge unsuru

Dengenin önemli bir unsuru da dik bir omurgadır. Belden öne doğru eğilmiş bir omurga, hareket yeteneğini ve dengeyi sınırlar. Dik bir omurga yapısı, vücudun iç ve dış işlevlerini uyumlu hâle getirir. Dik bir omurgadan söz edilirken asla sert bir omurga vurgulanmamaktadır. Omurganın ve özellikle de omurga kökünün esnek olması gerekmektedir. Buradaki kasılmaları yok edecek basit egzersizlerin faydası vardır. Bunlar; bütün üst bedenin döndürülmesi, belden öne doğru eğilme, ağır bir kovayı bir elden diğerine geçirircesine sağdan sola eğilmek gibi hareketler olabilir. Bütün bu çalışmaların amacı; vücudun üst kısmının iyi bir dengeye kavuşması, kasıklardaki öne çekme hissinin yok edilmesidir.

Resim 1.3: Oturuş pozisyonu

Omurga rahatlığı için önemli olan diğer bir nokta ise başın durumudur. Başın omurga üzerine iyi oturması genelde güçtür ve öne sarkma eğilimi çok fazladır. Bu durum, boyun ve omuz kaslarında da baskı yaratır ve gerginliğe neden olur. Bu yüzden başın omurga üzerindeki konumuna dikkat edilmelidir.

Oturuş pozisyonu için de aynı kurallar geçerlidir. Doğru bir oturuş pozisyonunun belirtisi, sandalyeden ayağa rahat ve çabuk kalkabilmektir. Oturuyor durumda olmak, vücudun duyarlı bir şekilde kullanılmasına engel değildir. Denge, diklik ve esneklik kavramları her an göz önünde bulundurulmalı ve bunlara dikkat edilmelidir.

Öğrencinin keman çalarken çabuk yorulmaması için düzenli nefes alıp vermesi de önemlidir. Nefes burundan alınmalı, ağız açık olmamalıdır. Kısacası, öğrenci keman çalarken kendini çok rahat hissetmeli ve bu işi yapacağına inanmalıdır.

1.4.2. Keman Tutuş

Keman; beden, kollar ve ellerle olan ilişkisi bakımından, tüm çalma hareketlerinin rahatça uygulanabilmesine imkân tanıyacak biçimde tutulmalıdır. Kemanın rahatça tutulmasına yarayan omuzluk, kemanın arka tahtasına uygun biçimde takılır. Sol el sapın keman gövdesindeki bitim yerinde, başparmak arka tahtada ve diğer dört parmak da ön tahtada olacak biçimde kemana kavrar. Böylece keman, tutuş için hazırlanmış olur. Sonra baş sol omuza doğru yaklaşık 45 derece çevrilerek telleri tutan kiriş düğmesi boyna, omuzluk omuza ve çenelik de çeneye degecek biçimde yerleştirilir. Başın doğal ağırlığı çene yoluyla kemana aktarılır. Kemanın sapı, ne çok önde ne de çok yanda olmalıdır. Kemana tutarken sapın ucu ne kadar yüksekte olursa kemanın ağırlığı o kadar çalıcının omzuna ve boynuna yüklenir. Salyangoz çok aşağıda ise ağırlık sol ele geçer. Üstelik yay tuşeye kayma eğiliminde olur. Bu kusurlu durumdan kurtulmak için kemanın yere paralel olması ve biraz öne eğik durması sağlanmalıdır. Belli bir rahatlık ve yumuşaklık sağlanınca sol kol aşağı indirilip sarkıtılmalıdır.

Resim 1.4:Esnek tutuş

Doğru bir keman tutuşta omuz kaldırılmaz, kasılmaz; boyun kasları fazla gerilmez, sertleşmez. Öğrenci kemana tutarken başını sağa sola oynatmamak, başına göre ayarlamalıdır. Bunun için kemanın altına konan omuzluk ya da yastık, öğrencinin boyun yapısına çok uygun olmalıdır. İyi bir omuzluk, rahat bir tutuşu oldukça kolaylaştırır. Yanlış seçilmiş bir omuzluk kemana yükseltebilir, uygun olmayan çenelikler tahrişlere neden olabilir. Başın sola eğik olduğu hâllerde çene çizgisine oturacak bir çenelik en doğru seçimdir. Doğru yapılmış bir seçimin en belirgin belirtisi de baş ve kemanın bir bütün hâlde görünmesidir.

1.4.3. Sol El ve Sol Kol Pozisyonu

Sol elin görevi, parmakların tuşe üzerine kolayca düşmelerini sağlayacak koşulları hazırlamaktır. Bunun yanı sıra keman tutuşa da yardımcı olur.

Şekil 1.3: Sol el pozisyonu

Daha önce de söz edilen sarkmış ve yumuşamış sol el işaret parmağının dip boğumu, küçük eşiğin hemen önünde olacak biçimde kemanın sapına götürülür. Sap, öğrencinin işaret parmağı ile başparmağı arasına alınmalıdır. Bu durumda, işaret parmağının dip boğumu tuşe ile aynı düzeyde olmalıdır. Başparmak ise rahatça kıvrılarak tuşe üzerine düşürülmüş olan işaret parmağının, aşağı yukarı karşısına gelmelidir. Avuç içi, kemanın sapına doğru çevrilmiş olmalıdır.

Başparmağın sürekli olarak sapa yumuşak durumda dokunması sağlanmalıdır. Sertleşmiş bir başparmak keman çalmayı büyük ölçüde güçleştirir. Bu durumda kemanın sapı, başparmak ile işaret parmağının dip eklemi arasına girmiş olur ve her ikisine de değer. İşaret parmağının eklemi sap eşiğinin biraz önünde, tuşe ile aynı düzeyde ve sapın diğer yanındaki başparmak ile karşılıklı durmuş olur. Burası sol elin keman sapındaki ilk yeri, ilk konumudur. İşaret, orta, yüzük ve serçe parmaklar etli uçları aşağıyı gösterecek biçimde kıvrılmalıdır. Bu durumda işaret parmağının uç boğumu ile başparmak karşılıklı durur.

Resim 1.5: Sol el ve sol kol pozisyonu

Bilek düzdür. Sol el avuç içi sapa, dört parmak ucu da tuşe ve tele dönük olacak biçimde çevrilir. Bilek ne içeri ne de dışarı kıvrık olmalı, düzgün olmalıdır. Bütün kolda hiçbir kasılma olmamalıdır. Kemanın boyunla çok sıkı kavranması hareket imkânını

engeller. Keman sapı üzerinde aşağı yukarı hareket eden elin, hafif ve hareketli olması gerekirken aynı anda parmaklar mekanik bir çekiç gibi kuvvetli ve çabuk olmalıdır. Bunun bilincinde olan çalıcılar, çalmaya başlamadan önce kolun dirsekten aşağısını esnetme ve ısıtma hareketleri ile gevşetirler. Sol el sadece kemani tutmakla kalmayıp her an olabilecek baskıyı azaltmak gibi çok önemli bir görevi de üstlenmiştir. En yüksek verim ancak fazla baskının azaltılması ile mümkündür.

Sol el ve kolun yanı sıra sol el parmaklarının da keman çalmada çok önemli bir rolü vardır. Parmaklar müzik yapısının birleştiricileri olmakla birlikte ses motifleri yaratmak için açık tellere vururlar. Bu nedenle çok kesin ve duyarlı olmalıdırlar. Sol el parmaklarının iki görevi vardır ve bunlar notaları tam tanımlamak ile onlara duygu yüklemektir. Nota ve onun hissedilme süresi bir önceki nota ile bağlantılı, bütünde ise tüm motifle ilişkilidir. Yani hiçbir nota tek başına ayrı değildir. Başka bir deyişle notalar bağlantılı ve iç içe geçmiş durumdadırlar. İşte iç içe geçen bu notaları, aynı biçimde akıcı seslendirmek içinde artikülasyonun geliştirilmesi önem taşır. Mesela; bilek, dirsekten parmak boğumuna uzanan çizgiyi asla kırmamalıdır. Bilek bükülür ve kemanın tuşesi avuç içinde olursa (Şekil 1.4) bilekte basınç oluşur ve bu da parmakların dikey düşümünü engeller. Eğer bilek diğer yöne bükülürse, parmaklar alt tellere kumanda edemez ve parmaklarda ve bileklerde oluşan gerilim nedeniyle dikey düşüm engellenmiş olur (Şekil 1.5). Dirsekten boğumlara kadar uzanan ön kol, kemanın sapında aşağı yukarı hareket ederken daima kırılmaz bir bütün olarak algılanmalıdır.

Şekil 1.4: Baş parmak pozisyonu

Şekil 1.5: Ellerin durumu

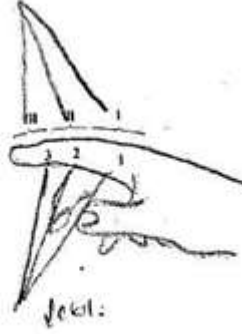
Parmak uçlarında oluşan tel çizgileri tellerle paralellik göstermelidir. Paralelliği sağlamak için dirsek kemanın iyice altında olmalıdır. Başparmak ve işaret parmağının kökü tuşeye kilitlenmemelidir. Bunu sağlamak için ise el, başparmağı kullanarak zarif biçimde uzaklaşabilmeye eğitilmelidir. Bu şekilde eğitildiği zaman; özellikle la ve mi telleri çalınırken elle sap arasında küçük bir boşluk oluşur ve bu kilitlenmeyi önler.

1.4.4. Sağ El Pozisyonu (Yay Tutuş)

Eğer tersini gerektiren bir durum söz konusu değilse yay sağ elle tutulur. Doğal, yalın, dengeli, rahat ve yumuşak bir yay tutuş, yayın kullanımına ilişkin becerilerin temelini oluşturur.

Sağ elin, yayın tutulmasından başlayıp kullanılmasına kadar olan görevlerinde yaptığı hareketler zinciri, karmaşık bir davranışlar bütünüdür. Kemanın

çalınmasında, sesin üretilmesinde başlıca rol sağ elindir. Kemanda sağ elin temel hareketleri, sağ elin ve parmak hareketlerinin yay kullanma tekniğine uyarlanmasıyla oluşur. Bunlar; yay tutuş, kol, el ve parmakların doğal hareketleri ile yay sürüşüdür.

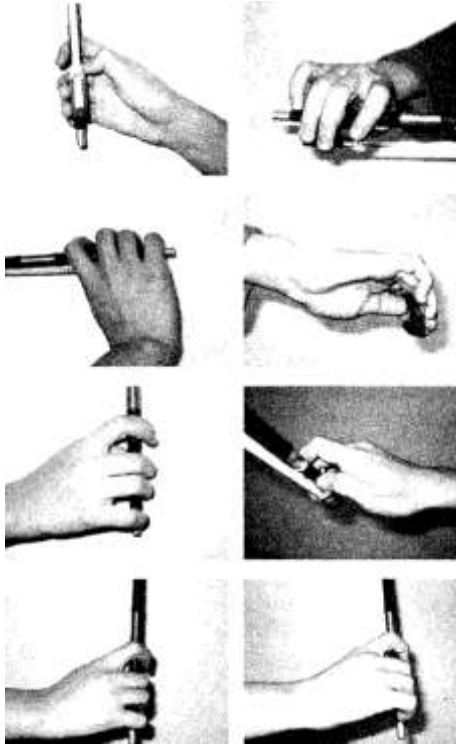
Şekil 1.6 :Yayın kavranması

Doğru yay tutuş pozisyonu elde etmek için, yayın kılları tutanın yüzüne dönük ve ucu yukarıya gelecek şekilde sol elle tutulur. Sağ el, başparmağın ucu orta parmağın karşısına gelecek biçimde bir daire oluşturur. Başparmağın ucu, topuğun çubuk üzerinde bittiği yere ve bu uzantıya değecek şekilde konur. Orta parmak, başparmağın karşısında ve aksi yönde çubuğun üzerine doğru kıvrılacak ve çubuğa, tırnağa en yakın olan eklem hizasında değecektir. Bu durumda orta parmak yuvarlak, başparmak ise köşelidir. Yüzük parmağı orta parmağın hemen yanındadır. Serçe parmağın etli kısmı çubuk üzerine, yüzük parmağına oldukça yakın bir şekilde yerleştirilir ve ortadaki eklemden yay çubuğuna temas eder. Ellerin bilekten aşağı gevşeyerek sarkmış ve tamamen serbest olduğu durumdaki doğallığı, yay çubuğu üzerine taşınır. Sadece işaret parmağı, orta parmağın hafifçe uzağına konulabilir.

Parmakların birbirinden gereğinden fazla açık tutulması tüm eli sertleştirir, aşırı yaklaşması ise kontrolün kaybolmasına neden olur.

Yandaki şekil dikkatle incelendiğinde sağ elin işaret parmağında bulunan boğumların numaralandırıldığı görülmektedir. Bu boğumlardan II numaralı bölge yay tutuşta parmağın yayla temas etmesi gereken bölgedir.

Doğru tutuş rahat olmalıdır. Bütün parmaklar doğal biçimde bükülmelidir. Hiçbir boğum sertleşmemeli, serbest ve rahat olmalıdır. Bunların sonucu olarak parmak eklemlerinde oluşan esneklik ve yumuşaklık, yayın görevlerini kolay ve etkili biçimde yerine getirmesini sağlayacaktır.

Resim 1.6 : Parmak tutuşları

Şekil 1.7: Bilek tutuşları

1.4.5. Sağ Kol

Kol iki bölümden oluşur. Bunlar, arka ve ön kollardır. Arka kol, omuz ekleminde dirsek eklemine kadar; ön kol ise dirsek ekleminden bilek eklemine kadar olan kısımdır. Arka kolun hareketleri, kolun omuzdan olan hareketleridir ki en geniş ve büyük olanıdır. Burada bir dikey ve bir yatay hareket vardır. Dikey hareket dirseği vücuttan uzaklaştırıp tekrar vücuda yaklaştıran harekettir. Yayın tel değiştirmelerinde kullanılır. Yatay hareket ise kolun omuzdan sola sağa olan hareketidir. Tam yay sürüşlerinde, özellikle yayın alt yarısında yani ökçe ile ortası arasındaki yerde kullanılır.

Ön kolun hareketleri dirsek ekleminden kolun açılıp kapanması ve üst kolun yardımı olmadan dirsekten itibaren avuç içinin aşağı ve yukarı dönüşüyle olur. Ön kol açılma kapanma hareketi, yay sürüşlerinin hemen hemen tümünde kullanılır.

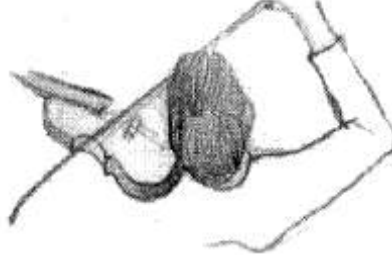
Sağ elde, kolun açılmasıyla "çekerek" (n) diye adlandırılan yay hareketi, kolun kapanmasıyla da "iterek" (V) diye adlandırılan yay hareketi oluşur. Buradan hareketle sağ kolun değişik pozisyonlarda aldığı üç görünüm şöyledir:

- Üçgen pozisyonu: Yay tele topuktan temas ettiğinde, kol ve çalgı bir üçgen oluşturur.
- Kare pozisyonu: Yay tele ortadan temas ettiğinde, kol ve çalgı bir kare oluşturur.
- Düz açı pozisyonu: Yay tele ucundan temas ettiğinde sağ kol, hemen hemen düz olarak uzatılır ve dirsekteki dik açı, neredeyse düz açı hâline gelir.

Sağ el kare pozisyonunda iken yayın kontrolü daha kolay ve doğaldır. Bu nedenle yay çalışmalarına kare pozisyonunda başlamak ve oradan topuğa ve uca gitmek en uygundur. Yayın üst ve alt yarısında çalışmak bir başlangıç pozisyonu oluşturur.

1.4.6. Keman Tutuşta Sağ Sol Kol İlişkisi

Keman tutuşta sağ ve sol kol arasında, genellikle sağ kolun üstün olmasıyla süregelen bir ilişki vardır. Bu ilişkide her zaman sağ kol, sol kola hükmeder. Duruş ve tutuşun temelinde bu ilişki yatar. Uygulamada bu ilişkinin nasıl sürdüğünü göstermek için aşağıda yanlış olarak bilinen birkaç tutuş örneği verilmiştir.

Şekil 1.7: Yanlış tutuş örnekleri

Şekil 1.7'de keman sola fazla açılmıştır. Bunun sonucunda sağ el (yay) hâkimiyet kurmakta zorlanmaktadır. Eşik ile tuşe arasındaki paralellik sağlanamadığı için güçlü bir ton elde etmek tamamen imkânsızdır. Bu istenmeyen durumdan kurtulmak için kemanın açısı düzeltilmeli ve merkezden 30 dereceden fazla açılmamalıdır.

Şekil 1.8: Yanlış tutuş örnekleri

Şekil 1.8'de keman yukarıya fazla kaldırılmıştır. Böyle yüksek bir tutuşla keman, yaya hükmeder ve sağ eldeki ağırlık yeterli şekilde uygulanamadığı için yay tellerin üzerinde etkisiz kalarak zayıf bir ton verir. Bunu düzeltmek için keman yerle paralel hâle getirilmelidir.

Şekil 1.9: Yanlış tutuş örnekleri

Şekil 1.9'da keman, fazlaca aşağıda tutulmuş ve baş sağa eğilmiştir. Bunun yanı sıra, kemanın açısı dik olacak şekilde kolların vücuda çok yakın olması çalgıya hâkimiyeti güçleştirecek ve kol hareketini sınırlandırarak zayıf ve sert bir ton elde edilmesine neden olacaktır. Bu durumu düzeltmek için keman yerle paralel hâle getirilmeli, baş sola eğilerek kemanla bütünleşmeli ve sağ kol vücuttan uzaklaştırılmalıdır.

Şekil 1.10: Yanlış tutuş örnekleri

Şekil 1.10'da baş sağa eğik olarak kemana dayanmış, keman omuz üzerinde tutulmamış ve eller dışında bütün alan tellerin seviyesinden aşağıda kalmıştır. Bu duruş ve tutuş yayın etkisiz kalmasına ve cılız bir ses üretilmesine neden olacaktır. İstenmeyen bu durumlardan kurtulmak için keman sol omuz üzerine konmalı, baş sola eğilerek kemanla bütünleşmeli ve keman yere paralel olarak tutulmalıdır.

Bütün bu pozisyonlar yanlış sağ- sol ilişkisi nedeniyle hatalı, yetersiz, zayıf seslere yol açacaktır. Hepsinde de yayın keman üzerindeki hâkimiyetini sağlamak için açıların gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekmektedir. Düzeltmelerle ilgili olarak yapılan bu genel öneriler, fiziki farklılıkların göz ardı edilmesine de yol açmamalıdır.

Bütün bu bilgiler ışığında ortaya çıkan sonuç; uygun bir sağ/sol - el/kol ilişkisinin ve keman tutuşun sağlanması gerektiğidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Keman tutuş egzersizleri yapmak için sessiz, sakin bir ortam bulunuz.	➤ Dikkatinizin dağılabileceği etkenlerden uzak durunuz.
➤ Vücut kontrolünüzü sağlayınız.	➤ Vücudunuzu bilinçli şekilde kullanabilmeniz için kuvvet kasılma ve baskılarını (kontraksiyon) kontrastını sağlayınız.
➤ Dengede dik bir omurga ile durunuz.	➤ Başınızın omurga üzerindeki konumuna dikkat ediniz.
➤ Oturuş pozisyonu alınız.	➤ Sandalyenin rahat olduğuna dikkat ediniz.
➤ Kemanı rahatça tutunuz.	➤ Kemanın omuzluğunu kemanın arka tahtasına takınız.
➤ Kemanı, başparmak arka tahtada ve diğer 4 parmak on tahtada olacak şekilde kavrayınız.	➤ Telleri tutan kiriş düğmesini boyuna, omuzluk omuza ve genellikle çeneye geçecek biçimde yerleştiriniz.
➤ Başınızı, sol omuza doğru 45 derece çeviriniz.	➤ Omzunuzu kaldırmayınız, kasılmayınız, boyun kaslarını gerip sertleştirmeyiniz.
➤ Sol el pozisyonu alınız.	
➤ Bileğinizi düz tutunuz sol el avuç içini sopa, 4 parmak ucunu da tuşe ve tele dönük biçimde çeviriniz.	➤ Baş parmağınızla hiç bir şekilde kemanı tutmayınız.
➤ Sağ el pozisyonu alarak yayı tutunuz.	➤ Yayı elin doğal durumları içinde tutunuz.
➤ İşaret parmağınızla yayı basınç verip yayı itiniz.	➤ Yayı, işaret parmağıyla sıkıca sarmayınız.
➤ Artikilasyon çalışması yapınız.	➤ Bunun için dirseği düzgün tutunuz ön kol ve parmak kaslarını gevşetiniz ve baş parmağınızla hiçbir şekilde kemanı tutmayınız (bk.şekil 1.4).

KONTROL LİSTESİ

Yaptığınız uygulamayı kontrol listesine göre değerlendirerek, eksik veya hatalı gördüğünüz davranışları tamamlama yoluna gidiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Keman tutuş pozisyonu almak için uygun bir ortam buldunuz mu?		
2. Vücut kontrolünüzü sağladınız mı?		
3. Dengede dik bir omurga ile durdunuz mu?		
4. Oturuş pozisyonu aldınız mı?		
5. Keman tutarken baş parmağınızın ve diğer parmaklarınızın konumlarını doğru ayarladınız mı?		
6. Başınızı sol omuza doğru 45 derece çevirdiniz mi?		
7. Sol el pozisyonu aldınız mı?		
8. Bileğinizi düz tutarak; sol el avuç içini sapa, 4 parmak ucunu da tuşe ve tele dönük biçimde çevirdiniz mi?		
9. Sağ el pozisyonu alarak yayı tuttunuz mu?		
10. İşaret parmağınızla yaya basınç verip yayı ittiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Kemanda 4 tel bulunur.
2. () Ses eşiğinin yanında bir adet f deliği bulunur.
3. () Tellerden üçü sargılı biri sargısızdır.
4. () Kemanın ses düzeni (akordu) do sesi temel alınarak beşli aralığa göre yapılır.
5. () Yay; uç, kıl, çubuk, baş parmaklık, ökçe ve burgudan meydana gelir.
6. () Doğru bir keman tutuşta omuz kaldırılır, kasılır.
7. () Keman, baş parmak ile tutulmalıdır.
8. () Keman tutarken sağ kol, her zaman sol koldan daha baskındır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu faaliyet sonunda uygun ortam ve donanım sağlandığında kemanda yay sürüşlerini kullanarak ses üretimi yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Kaç çeşit yay sürüşü olduğunu, araştırınız.
- Yay sürüşlerinde yön değiştirmenin nasıl yapıldığını, araştırınız.
- Kemanda düzgün bir ses çıkarmak için olması gereken öğelerin neler olduğunu, öğreniniz.
- Bir kemani yakından inceleyerek kemanda doğru tutuş pozisyonu alıp çeşitli sesler çıkarmaya çalışınız.

2. YAY SÜRÜŞLERİ

2.1. Tam Yay Kullanımı

Şekil 2.1: Tam yay kullanımı

Bütün yay tekniklerinin temelinde, topuktan uca kadar düzgün bir yay kullanımı vardır. Düzgün bir yay kullanımının ilk şartı ise yayın eşiğe paralel olarak çekilmesidir. Yayın eşiğe paralel olarak çekilmesinde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri el, kol ve parmakların doğal hareket etmeyişinden kaynaklanır. Bu hareketlerde doğallık sağlanarak bu sorun giderilebilir.

Yayın bütünü kullanabilmek için önce boş tellerde çalışmalar yapılmalıdır. Böylelikle sol elin sağ el çalışmalarını engelleyebilecek güçlükleri kısa bir süre için ortadan kalkmış olacaktır. Yay uzunluğu arttıkça zaman da uzar. O hâlde zaman aynı kalmak koşuluyla, yayın gittikçe daha uzun kullanılabilmesi için yay sürüş hızının artırılması da zorunludur.

2.2. Üst Yarı Kullanımı

Resim 2.1: Üst yarı kullanımı

Yayı ortadan uca doğru başarılı bir şekilde sürmek için sağ, elin yayı çekerken eşik ile olan paralelliğinin bozulmamasına dikkat edilmelidir. Bu hareket ön kolun uzatılmasıyla gerçekleşir. Yayın ucuna yaklaşıldığında ön kol kasıtlı olarak ileri doğru açılmalıdır. Yay çekişinin düzgünlüğünü korumak için bu tek başına yeterli değildir; o yüzden aynı zamanda kol dirsekten itibaren dışarı doğru da açılmalıdır. Sağ el düzleştikçe ileri doğru yavaşça uzanmalıdır. Yayın ortaya dönüşünde ise ön kol, düz açı pozisyonundan dik açı pozisyonuna geri getirilerek dirsek yavaşça bükülmelidir. Bu şekilde el ve kol kare pozisyonuna döner.

2.3. Ortada Kullanım

Resim 2.2: Ortada kullanım

Yayın ortasındaki sürüşlerde yayın yeri, dirsekte oluşan dik açıya bakılarak ve yayın eşiğe paralelliği sağlanarak saptanabilir. Yayın tellerle temas yeri ortasıdır. Ortadaki kullanımlarda temel tutuş durumu, el ve ön kolun bir doğruda ve bu doğrunun da yere paralel olması şeklindedir. El, ne bileğin üstünde ne de bileğin altında olmalıdır ve kıllar tellere tam olarak yerleştirilmelidir.

Omuz çok gevşek olmalı, kaldırılmamalı ve tüm sürüş boyunca rahat olması sağlanmalıdır.

2.4. Alt Yarı Kullanımı

Alt yarı kullanımında bilek çok önemlidir. Yay ortadan topuğa doğru ilerledikçe ya da başka bir deyişle yayı iterken el bilekten itibaren hafifçe kıvrılır ve dirsek düşer. Topuğa gelindiğinde ise bilek hafifçe kıvrılarak destek noktası ya da asılma noktası durumuna gelir. Alt yarı kullanımında bilek, bir yandan asılı kalan dirseğe öte yandan da kemanın sapına doğru kayar. Bu hareketin amacı yay sürüşündeki paralelliğin korunmasını sağlamaktır. Bunun yanı sıra kılların tele temas eden yüzeyinin de azalmasına neden olur. Böylece yayın ağırlığından kaynaklanan topuktaki fazla basınç, daha az kılın tele sürtünmesiyle giderilmiş olur. Yay çubuğunun çalgının sapına doğru yavaşça ve hafifçe eğilmesi bilek hareketindeki esneklik ve doğru kıvrılışa da katkıda bulunur.

Resim 2.3: Alt yarı kullanımı

Yay topuktan ortaya doğru ilerledikçe ya da bir başka deyişle yayı çekerken de yukarıda söz edilen hareketler zincirinin -atlanmadan- tersinin izlenmesi gerekir. Bu zincirin en önemli halkaları ise bilek, dirsek ve çalgıdır. Bu yüzden bilek ve dirsek hareketleri fazlaca abartılmamalıdır. Bu tip abartmalar yayın topuğuna gelindiğinde bileğin ve dirseğin kasılmasına neden olur. Bu zinciri tamamlayabilmek için omuz kasları gevşek olmalı ve omuz oynatılmamalıdır. Her iki yönde de yay kullanırken hareketler zincirinin çeşitli öğeleri doğal ve uyumlu bir bütünlük içinde kaynaştırılmalıdır.

2.5. Yay Sürüşlerinde Yön Değiştirme

Tam dipte yay değiştirme: Tam dipte yay değiştirmede dikkat edilmesi gereken iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi bilekteki, ikincisi de parmaklardaki yumuşaklığın sağlanmasıdır. Bunun için bilek rahat ve yumuşak olmalı ve parmaklar da bileğe yardımcı

olacak biçimde rahat ve esnek olmalıdır. Aynı zamanda yayın durumu tam kıl olmayabilir. Bunun amacı rahat bir hareket örüntüsüyle birlikte yayın ustaca, tam dipte değiştirilmesini sağlamaktır. Bütün bu çalışmalar yapılırken yayın eşiğe olan paralelliği unutulmamalıdır. Ayrıca ses kalitesine de önem verilmeli ve kaliteli ses elde edebilmek için yay hızı ile yayın tele olan basıncı arasındaki denge çok güzel ve doğru biçimde kurulmalıdır. Parmaklarla bilek arasındaki hareket ilişkisinin iyi kurulmuş olması, bu amaca ulaşmayı büyük ölçüde kolaylaştırır.

Tam uçta yay değiştirme: Tam uçta yay değiştirmenin de önemli özellikleri vardır. Uçta çalarken çıkarılan sesin büyüklüğü, dipte çalarken çıkarılan sesin büyüklüğüne oranla çok daha düşüktür. Dipteki ses büyüklüğünü uçta da elde edebilmek için sağ elin işaret parmağı ile yaya basınç verilmelidir. Bu yüzden sağ elin yay ile ilişkisi daha çok işaret parmağı ile kurulur. Bu ilişkiye tüm kol ve parmaklar da yardımcı olurlar. Bu durumda tam kılla çalmak, eşiğe paralellik ve tam uca kadar yayı çekme ile oradan geriye dönme de gerçekleştirilmesi gereken özelliklerdir. Yayın basıncı artırıldığında hız da ona paralel olarak artırılmalıdır.

2.6. Ses Üretme

Kemandan nitelikli ve güzel ses elde etmenin iki boyutundan söz edilebilir. Bunlar, sol elde ses temizliği ve vibrato ile yay kullanımıdır. Yay kullanımıyla ilgili çalışmaların çok sabır ve dikkat gerektirmesi ve başlangıç çalışmalarında çıkabilecek güzel olmayan seslerin öğrenciyi rahatsız edici ve ilgisini dağıtıcı taraflarının bulunması, her yaştaki başlangıç öğrencisi için güçlük oluşturmaktadır. Amaçlanan; güzel, nitelikli ses elde etmek olduğuna göre öğrenciye ilk yay kullanımına başlanmadan önce değişik nitelikte ve kalitede sesler tanıtılmalıdır. Tanıtılan bu örnekler cızırtı düzeyindeki seslerden çok daha güzel tonlara kadar değişebilir. Değişik kalitedeki sesler üzerinde tartışmalı, güzel ton kavramının hissedilip her seferinde aynı noktayı yakalamanın önemi öğrencilere aşılanmalıdır.

Kemanda yay kullanımı açısından güzel ses etmenin ön koşulu da üretilmek istenen sesin nasıl olması gerektiğine zihnen karar vermiş olmaktır. Sesi üretmek ise bir his işidir. Bu his; çalgıdan ses çıkarmaktan öte zihindeki tınıya erişmek, ses üretmektir. Bu da sayısız alıştırmaya ve deneyimlere sonucunda elde edilen bir beceridir.

Yay kullanımı açısından kemanda ses üretmeyi etkileyen öğeler şunlardır:

- Yayın hızı
- Yayın teller üzerindeki basıncı
- Yayın tel üzerindeki yeri ve ses verme noktası
- Yayın düzgün ve doğru sürülüşü

2.6.1. Yayın Hızı

Ses üretimindeki en önemli öğe yayın hızıdır. Aynı özellikteki ses ya da ses dizilerini kolay çalma yolu; aynı hız, aynı basınç, aynı çalma-sürüş noktasının korunmasıyla, yayın

düzgün ve doğru sürülüŖü ile mümkündür. Yayın hızı, eşit zaman birimi için, yayın eşit bölümlerinin kullanması şeklinde açıklanabilir. Yayın kontrollü ve uygun bölünmesi çok önemlidir. Eğer hız ayarlaması iyi yapılmazsa elde edilen sesler istenilen kalitede olmaz. Yayın hızındaki artış, sesin gürülüğünün artmasına; yayın hızındaki düşüş ise sesin gürülüğünün düşmesine neden olur. Yayın eşit hızı, yayın eşit zaman birimlerine eşit bölünmesiyle sağlanabilir. Yay sürüşündeki daha fazla hız, kemana daha fazla enerjinin aktarılmasıdır. Hızdaki değişim, sabit yay basıncı altında bile sesin değişmesine neden olur.

2.6.2. Yayın Teller Üzerindeki Basıncı

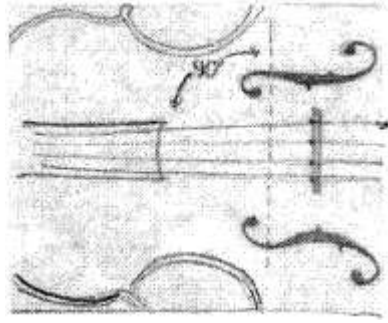
Yayın teller üzerindeki basıncı ses üretiminde çok önemlidir. Bu basınç yay ağırlığından, kol ve el ağırlığından, kontrollü kas hareketlerinden ve tüm bunların bileşkesinden oluşur. Yayın ucunda ağırlık en azdır ve topuğa doğru giderek artar. Aynı ilke kol ve el ağırlığının hareketinden kaynaklanan basınç için de geçerlidir. Bunun bir sonucu olarak da yayın topuğunda en fazla olan basınç ucuna doğru giderek azalır ancak bu özellikler çalıciya güçlük çıkarır. Bu güçlükleri aşmak ya da başka bir deyişle yayın her yerinde temiz, normal ve aynı gürültüde ses elde edebilmek için her şeyden önce, sağ el ile yaya dengelenmiş bir basınç vermek gerekir. Dip bölgesinin yayın en fazla ağırlığını taşıyan kısım olduğu göz önüne alındığında ve yay çubuğunun uca doğru giderek incelendiğı ve hafıflediğı düşünıldüğünde yapılan ağırlık aktarımı, yayın değişik bölgelerine göre ayarlanmalıdır. Yayın dibinden ucuna doğru gidildikçe azalan ağırlığın yerine, tele basınç yapılarak denge sağlanır. Dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri de yaya verilen basınç artırılırken hızının da artırılmasıdır. Basınç artırıldığı hâlde hızın artırılmaması kemandan pürüzlü ve istenmeyen sesler çıkmasına neden olur.

Ses üretmede istenilen yalnızca basıncın miktarı değil aynı zamanda niteliğidir. El ve kolun ağırlığı ve kaslardan gelen basınç, yumuşak ve iyi düzenlenmiş doğal ve yapay esneklik sistemiyle iletilmelidir. En iyi ses üretimi bu yumuşak ve esnek hareketlerin tele uygulanmasıyla elde edilir.

2.6.3. Yayın Tel Üzerindeki Yeri ve Ses Verme Noktası

Ses üretimindeki başka bir önemli öğe de yayın tel üzerindeki yeri ve ses verme noktasıdır. Ses verme noktasını en iyi tonu elde etmek üzere, yayın tele değmesi gereken özel nokta olarak tanımlayabiliriz. Bu nokta, yayın hızı ve basıncıyla yer değiştirir. Hız ve basıncın yanı sıra diğer bazı etkenler de ses verme noktası üzerinde etkili olurlar. Bunlar uzunluk, kalınlık ve telin kendi gerginliğidir.

Yay sürüşlerinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, yayın tel ile uyum noktasında bulunmasıdır. Uyum noktası yay ile telin en iyi anlaştığı, başka bir deyişle sesin en güzel çıktığı yerdir. Uyum noktası her kemanda birbirinden biraz farklı yerlerde ise de genellikle tuşe bitimi ile eşiğin ortasına düşer. Yay sürüşlerinde yayın uyum noktasında kullanılmasının en büyük yararı, yayın teller üzerinde ileri geri kaymayacak biçimde kullanılmasını sağlamaktır. Sık tekrarlanan geçişlerde yay, bu noktada sapmalara meydan vermeden kullanılmalıdır.

Şekil2.2: Yüksek ses elde etmek için yayın 90 derecelik konumu

Yay bu pozisyonda kararlı bir temasa yoğunlaşacaktır. Ton tutarlığı için yay uzunluğu süresince, yayın telle yaptığı açının değişmemesi gerekir. Sonuç olarak elde edilecek sesin kalitesi aynı zamanda yetkinliğin de bir ölçütüdür.

2.6.4. Yayın Düzgün ve Doğru Sürülüşü

Temiz ses üretimiyle yayın düzgün ve doğru sürülüşü arasında doğru bir orantı bulunur. Yayın dibinden çekilmeye başlandığı durumlar söz konusu olduğunda dirsek ne çok aşağı ne de çok yukarı kaldırılmalıdır ve dirseğin doğru olup olmadığı sıkça kontrol edilmelidir.

Yay çekilirken sağ el bileği yayın başlangıcında biraz bükülür, ortaya gelirken yavaşça doğrulur ve düzelir, yayın ucunda biraz içeri bükülür ve kol açılır. Yay itilirken de aynı hareketler zinciri tersine işler. Yay sürüşlerinde bilek ani hareketler yapmamalı, ağırca ve doğal biçimde yön değiştirmelidir. Öğretmen, yay dipte ve uçta yön değiştirirken sağ el hareketlerine çok dikkat etmeli, öğrencinin yayı düzgün ve doğru çekip çekmediğini sıkça kontrol etmelidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Tam yay kullanımı için boş tellerde çalışma yapınız.	➤ Yay sürüş hızını arttırınız.
➤ Üst yarı kullanımını yapınız.	➤ Ön kolunuzu ileri doğru açınız.
➤ Yayın ortada kullanımını yapınız.	➤ El ve ön kolunuzu aynı konumda tutunuz.
➤ Alt yarı kullanımını yapınız.	➤ Yayı iterken bileğinizi hafifçe kırıp dirseğinizi düşürünüz.
➤ Tam dipte yay değiştirmesi yapınız.	➤ Bilek ve parmaklara esneklik veriniz.
➤ Yayı eşiğe paralel tutunuz.	➤ Yay hızını ayarlayınız.
➤ Tam uçta yay değiştirmesi yapınız.	➤ Sesi düşürünüz.
➤ Yayı düzgün ve doğru sürünüz.	➤ Yay sürüşlerini yaparken doğru sürüş yapıp doğru sesi çıkardığınızdan emin olunuz.
➤ Yayın dibinde yarım kıl, ortaya yaklaştıkça tam kıla yakın ve uçta da tam kıl kullanınız.	➤ Yayı sürerken bilek hareketlerine dikkat ediniz.
➤ Yay sürüşleri ile ses verme çalışmaları yapınız	➤ Sesin rengini yumuşatmak için tuşeye; sertleştirmek için eşiğe doğru kaydırınız. En yüksek ses için de yayı, tellerle 90 derecelik açı oluşturacak şekilde tutunuz (bk.şekil 2.2).

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
3. Tam yay kullanımı için boş tellerde çalışma yaptınız mı?		
4. Üst yarı kullanımı yaptınız mı?		
5. Yayın ortada kullanımını yaptınız mı?		
6. Alt yarı kullanımını yaptınız mı?		
7. Tam dipte yay değiştirmesi yaptınız mı?		
8. Yay ı eşığe paralel tuttunuz mu?		
9. Tam uçta yay değiştirmesi yaptınız mı?		
10.Yayı düzgün ve doğru sürdürdünüz mü?		
11.Yayı kullanırken kıl kalınlıklarına dikkat ettiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Yay kullanımı arttıkça yay sürüş hızı da artmalıdır.
2. () Alt yarı kullanımında bilek, bir yandan asılı kalan dirseğe öte yandan da kemanın sağına doğru kayar.
3. () Yay sürüşlerinde 3 tip yön değiştirme vardır.
4. () Keman çalmada başlıca görevi sol el üstlenir.
5. () Yayın hızı, kemanda ses üretmeyi etkileyen faktörler arasında yer alır.
6. () Yay aynı gürlükte ses elde edebilecek biçimde kullanılmalıdır.
7. () Yay tuşeye kaydıkça ses rengi sertleşir.
8. () En çok gücü elde edebilmek için yayı tellerle 90'lık bir açı oluşturmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Keman çalmada tüm duruş ve tutuşları yapabiliyor musunuz?		
2. Dengeli bir şekilde sol el ve sol kol pozisyonunu alabiliyor musunuz?		
3. Dengeli bir şekilde sağ el ve sol kol pozisyonunu alabiliyor musunuz?		
4. Kaç çeşit yay sürüşü olduğunu biliyor ve çubuğu dengede kullanabiliyor musunuz?		
5. Tam yay kullanımı yapabiliyor musunuz?		
6. Üst yarı kullanımı yapabiliyor musunuz?		
7. Yayı ortada kullanabiliyor musunuz?		
8. Alt yarı kullanımını yapabiliyor musunuz?		
9. Sağ el sol el dengesini ayarlayarak yayı düzgün ve doğru sürerek net ve temiz sesler çıkarabiliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru
6	Yanlış
7	Yanlış
8	Doğru

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Yanlış
4	Yanlış
5	Doğru
6	Doğru
7	Yanlış
8	Doğru

KAYNAKÇA

- AKBULUT H.H., "**Kemal Öğretim Yöntemleri**" Filarmoni Dergisi, Sayı: 78, 1973.
- ALBUZ A., "**Başlangıç Viyola Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin İncelenmesi, Sınanması ve Değerlendirilmesi**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1995.
- BARAN İ., **Temel Müzik Kuralları**, Belgi Yayınları, Ankara, 1988.
- BAŞARAN İ.E., **Psikoloji**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1974.
- BÜYÜKAKSOY F., **Keman Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler**, Armoni Yayınevi, Ankara, 1997.
- CRICKBOOM M., **Violinschule Schott Fre'nes E'diteurs.**, by Schott Fre'nes Brussels, 1929.
- ÇİLDEN Ş., "**Yaylı Çalgıda Ses Temizliği**", GÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Ankara, Ekim 2000.
- ÇİLDEN Ş., "**Vibrato Öğretimi**", Filarmoni Sanat, Sayı 133, Sayfa 11, Mart 1995, Ankara.
- ÇİLDEN Ş., "**Kemandan Güzel Ses Üretme**", Filarmoni Sanat, Ocak 1996, Ankara.
- ÇİLDEN Ş., "**Kemanda Nitelikli Ses Elde Etmede Yay Kullanımının Önemi**", G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, Sayfa: 153-158, 2000.
- FAYEZ S., "**Başlangıç Keman Eğitimi**", Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2001.
- FLESCHE C., **Die Kunst des Violinspiels, I. Band**, Berlin, Reis-Erler, 1929.
- GALAMIAN İ., **Principles of Violin, Playing, Teaching**, New York, 1929.
- GRIGORIAN A.G., "**Keman Çalma Eğitiminin Başlangıcı (Çeviri)**", Sovetsky Kompozitör Yayınevi, Mosco, 1986.
- GÖĞÜS G., "**Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Bölümlerine Giriş Yetenek Sınavlarının Değerlendirilmesi**", Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Ankara, 1995.
- **Müzik Ansiklopedisi**, Cilt: I-II-III-IV, Başkent Yayınevi, Ankara, 1985.

-
- MORGAN C., **Psikolojiye Giriş**, Çev. Sirel Karakaş ve Diğerleri, Meteksan Baskı Tesisleri, 1981.
 - ÖZEN N., "**Yayı, Her Yerinde Aynı Gürlükte Ses Elde Edecek Biçimde Kullanma Becerisi Üzerine Bir Araştırma**", Yayınlanmamış Asistanlık Tezi, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu, Ankara, Nisan 1982.